

Az Isten alkuszik

(*Bánffy Lukács érsek és III. Béla király*)

Született 1942-ben Szatmárnémetin. Író, költő.

(A Rádiószínház *Magyar királyok* című millicentenáriumi sorozatában elhangzott hangjáték részlete.)

A budapesti Angol Nagykövetség munkatársai számon tartják, hogy honfitársuk, az egykori *canterbury érsek*, Becket Tamás tiszteletére Magyarországon emeltek először templomot. S talán még azt is tudják, hogy e templom építkezése már akkor elkezdődött, amikor a meggyilkolt Tamás érseket még nem is avatta szentté III. Sándor pápa. Vagyis még 1173 előtt! Pedig a pápa se késlekedett sokáig, hiszen tudvalévő, hogy a nevezetes *gyilkosság a székes-egyházban* 1170. december 29-én történt. Úgyhogy ezen évfordulón a budapesti angol nagykövet fölkerekedik, elhajt Esztergomba, hogy a Szent Tamás-hegyen lévő templom oldalán megkoszorúzzon egy kétnyelvű emléktáblát. Legutóbb is 1995. december 29-én.

De hogy kerül oda ez a Tamás-templom? Tudni való, hogy az 1140-es években Párizsban volt Becketnek egy Bánffy Lukács nevű diáktársa, aki később maga is érsek lett Esztergomban; hanem a diákévek barátságát megtartva, minden fontosabb dolgukról értesítették egymást. Két kemény fejű, makacs egyházfő Európa két végpontján, akik komolyan veszik megbízatásukat, s ha kell, még megbízóik ellenében is. Az egyiket számúzik, majd felkoncolják, a másikat — Magyarországon — csak bebörtönzik időnként, de sem a pápa, sem a hatályos királyok — odaát II. Henrik, itthon II. László, és IV. István — nem tudják őket kompromisszumra kényszeríteni. Mi sem természetesebb hát, hogy amikor híre jön a canterbury gyilkosságnak, Lukács érsek azonnal templomépitésbe kezd. Szimbólumnak szánja a Bizánchoz húzó világi hatalommal szemben? *Megelőlegez egy nyugati szentet?* Merthogy százhetven évvel I. István döntése után még mindig bizonytalan, hogy hová is tartozzunk...

IV. jelenet

(Lukács cellájában. Béla és az Érsek)

- Lukács** *Nem! — Én nem teszek fejedre koronát, mert
Megmondtam már, Isten nem alkuszik!*
- Béla** *Nem ismersz, Érsek Úr?!*
- Lukács** *Nem ismerlek. Bár hallom hangodat.
De két Béla él, s mögöttük ott bolyong Alexiosz,
Aki hordta a bíborcipőt, mint senki más latin király,
S hordhatja most is, ha akarja,*

Mert nem vette el tőle Mánuel! —
Mi, láthatod, itt mindenről tudunk, fiam,
S félek, keresztet úgy vetsz majd, miként a szél fúj,
Miért higgyek neked?

Béla Azért, mert hozzád jöttem, Érsek Úr,
Hogy tedd fejemre őseim koronáját!
Kérhettem volna mást, ki megteszi,
De én tudom, hogy jog s szokás szerint
Az esztergomi érsek koronázhat;
Ne mondja hát utóbb rám senki, hogy:
Ebnek királya, nem nekem!

Lukács Tehát a számítás hozott!
Bizánci vagy. Kitűnik ennyiből is!

Béla (Fölcsattan)

S kinek köszönhetem?!
Kinek, hogy majdnem az vagyok?!
Ki küldött el Bizáncba, Mánuelhez?!
Ki mondta: Légy te híd, fiam
A legnagyobb ellenség s mi közöttünk;
Mert Mánuelnek nincs fia, — legyél te,
Utódjává tesz, s majd Császár leszel!

(Nyugodtan)

Igen, te mondtad, Érsek Úr. — De mondtad azt is:
A gyökereket ne feledd, fiam!
Hát nem feledtem. Hitted volna-é;
Mert nem hitted, hogy még találkozunk,
És én se hittem volna még tavaly!
De Isten átlépett fölöttünk, Érsek Úr, s most itt vagyok!
Ott mégis lett utód, — itt nincs király,
Itt jussom van, — ott lennék udvaronc;
De túl sokat tudok a hatalomról,
S ez egyformán veszély nekem, s nekik.

Lukács De főképpen nekünk!
Bizánci hídfőállítás Esztergomban! —
Ki ismer minden cselszöveget Bizáncban,
Hadak létszámát, várak állapotját,
Minden dereglye tűzokádó gépét,
A kémhálózat jelentéseit, —
Az hogy lehet egy ellenálló ország
Rómához húzó független királya?! —

Csak nem hiszed, hogy nem tudom, miért
eresztett el az első szóra Mánuel?!
Olyan bolondnak tartasz, hogy nem látok át
A Szent Palota fondorkodásain?!

Én negyven éve küzdök, prédikálok ellenük,
Kiátkozom, ki onnan oldalazva jön,
Vállalva eddig büntőt, s ha kell a bárdot is, —
Hogy képzeled, hogy én tegyem fejedre koronádat?!
Hogy állhatnék a papjaim, a híveim elé?!
Mit gondolnának rólam?! —
Válassz más püspököt, ha mersz!

Béla Merek, ha ez merés kérdése csak! Mert merhetek!
Mert itt a fél ország máris mögöttem,
S a párezer görög csak díszkíséret: rangom illeti.
Ha fegyverbe ütközöm, nem jöttem volna föl Esztergomig...

Lukács (Közbevág)

Nem?! — S Zimonynál ki volt a görögök alvezére?!
Ezt meg az ország másik fele, tudja!

Béla Nem védekezni jöttem! Nincs miért.
Te negyven évig tetted, amit kellett, belső parancsra,
S ezért tisztellek is — bár tudom nem hiszed.
Időd lejárt. Most már más itt a környülállás,
S éppen miattam más, akit te is neveltél. —

Én nem félek már tőled, Érsek Úr!
Itthon, gyerekkoromban féltém. Mindenki félt,
És nem csak itthon, még Bizáncban is
Az ellenpártokat toborzó fölmenőim:
Nagybácsik, dédnagybácsik, a szájalmas, szegény
Sok nyughatatlan másod- s harmadszülött
Árpád-fi is csak szavadtól rettegett!
De én nem félek tőled, — nincs miért!
Vétettem-é az országnak, s neked?
Ki mondhatja, hogy hitemet eladtam?
De te csak ülsz, s füled az Úr szavát akarja hallani!
És közben ítélsz, s azt hiszed, jogod van!
Vigyázz, ne terheld lelkedet, Bánffy Lukács!

Lukács „Istent szolgálni nagyobb bűnnel járhat,
S több bajjal, mint a királyi szolgálat.
Mert aki nagyobb ügyet szolgál, igát rakhat az ügyre
Ha jót is tesz; s politikusokkal küzdve

Politikává teheti az ügyet is, nem azzal, amit tesz vagy kigondol,
Hanem azzal, amilyen ő maga. Tudom jól,
Ami történetemből hátra van még,
Legtöbbetek szemében csupa jelentéktelenség,
egy holdkóros őrült maga-ölése,
egy rajongó elbízott szenvedélye.
Tudom, a történelem, minél messzebb
Az ügy, annál bátrabban következtet.
Mégis minden rontás, minden szentségtörés,
Bűn, visszaélés, elnyomás, a hóhérbárd, a kés,
A közöny, kizsákmányolás, bűnhődéséhez ért el
Bennem, s mindnyájatokban. Te sem lehetsz kivétel.
Nem cselekszem s nem szenvedek többé a kardokért.
Istentől rendelt őrzőangyalom,
Lebegj immár a kivont kardokon.”

Béla Na, jó. — Ezt ismerem. Ez plágium volt, Érsek Úr.
Szegény Becket Tamás utolsó prédikációját
Londoni ügynökünk megküldte, még Bizáncba.
Pedig végszónak mily hatásos lenne, mily emelkedett!
Te nem cselekszel, s nem szenvedsz többé: kitérsz,
Aztán jöhet a mártíromság! — De engem
Nem jó, ha összetévesztesz Henrik királlyal;
Én nem csinállok mártírt az érsekemből,
S szentet se úgy csinállok, otromba gyilkolással, mint amaz!
Én, amint király leszek — s leszek! — a Pápa Úrral
Szentté avattatom királyi ősoemet, László királyt. —
Ez lesz a válaszom. És imádkozom, hogy élj soká,
S megérhesd, Érsek Úr!

Éjjél van. Eddig vártam, hogy felelj, — időnk lejárt.
Kitérsz, makacskodsz, — nem baj. Nincs kivont kard.
Futár van kint, ki eddig várt, de most
Az Urbsba indul már a Szent Atyához:
Ő küldjön akkor püspököt, s tegyen királyá!
Értesz-e Érsek Úr!

Lukács (Tompán)

Béke veled, fiam...
In nomine Patris et Filii...